

Nr 5.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag innefattande bestämmelser angående högmässogudstjänsts förrättande å annan plats än i kyrka; given Stockholms slott den 26 november 1926.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag innefattande bestämmelser angående högmässogudstjänsts förrättande å annan plats än i kyrka.

GUSTAF.

Johan C. W. Thyrén.

Förslag

till

Lag**innefattande bestämmelser angående högmässogudstjänsts förrättande å annan plats än i kyrka.**

Häriigenom förordnas som följer:

Konsistorium äge, där omständigheterna därtill föranleda, efter vederbörande församlings hörande förordna, att under högst en söndag eller helgdag i varje månad högmässan må i stället för i kyrkan förrättas å annan lämplig plats inom församlingen. Vad nu är sagt gälle dock ej med avseende å juldagen, långfredagen, påskdagen, pingstdagen och böndagarna.

Förrättas jämlikt förordnande, varom i första stycket sägs, högmässan å annan plats än i kyrkan, skall därvid verkställas sådant kungörande, vilket eljest skolat äga rum i kyrkan.

Om nattvardens utdelande å plats utom kyrka gäller vad särskilt är stadgat.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 10 augusti 1926.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, GÄRDE,
LYBERG.

Efter gemensam beredning med tillförordnade chefen för ecklesiastikdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Thyren, kyrkomötets skrivelse den 3 november 1925, nr 37, däri kyrkomötet hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes *dels* bemyndiga domkapitel att för församling, varest behov därav prövades föreligga, efter församlingens hörande i den omfattning domkapitlet funne lämpligt, dock högst en söndag eller helgdag i månaden och icke å de stora högtidsdagarna, anordna högmässogudstjänst utan nattvardsgång å annan plats i församlingen än i kyrkan, *dels ock* förordna, att, då högmässogudstjänst sålunda hölles utom kyrkan och allenast en präst vore i församlingen tjänstgörande, gudstjänst i kyrkan skulle förrättas å högmässotid i den ordning domkapitlet ägde bestämma.

Föredraganden anför:

»I underdånig skrivelse den 16 november 1920, nr 19, anförde kyrkomötet:

I en vid kyrkomötet väckt motion, nr 69, har föreslagits, att kyrkomötet måtte hos Eders Kungl. Maj:t hemställa om medgivande därtill, *att* vederbörande domkapitel — åtminstone i de två nordligaste stiftet — ägde tillåta församling, som sådant önskade, att i den utsträckning och den ordning, som för varje församling prövades lämpligt, anordna högmässogudstjänst med nattvard å annan plats i församlingen än i kyrkan, och *att* för sådant ändamål, då allenast en präst vore i församlingen tjänstgörande, högmässogudstjänsten i församlingens kyrka finge förrättas såsom mässfallsgudstjänst, dock högst en sönd- eller helgdag i månaden och icke å de stora högtidsdagarna.

Vidare har i en vid kyrkomötet väckt motion, nr 31, föreslagits, att kyrkomötet ville i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder i syfte, bland annat, att domkapitel måtte äga att, då det funne omständigheterna därtill föranleda, på framställning av vederbörande pastor och efter församlingens hörande medgiva, att pastor måtte kunna utbyta högmässogudstjänsten i kyrkan en eller undantagsvis två söndagar i månaden mot gudstjänst i av förhållandena betingad form på annan plats i församlingen (pastoratet), samt att domkapitlet vid sådant utbyte måtte äga bestämma om anordnande av annan gudstjänst eller uppbyggelsestund på högmässotid i kyrkan.

*Skrivelse
från 1920
års kyrko-
möte.*

Båda dessa motioner hava, enligt vad däri anförts, framkallats av det förhållandet, att genom uppkomsten av nya industri- och stationssamhällen och dylikt en förskjutning av befolkningen flerstädes inom församlingarna ägt rum, vilket haft till följd att församlingskyrkan kommit att ligga på avsevärt avstånd, stundom uppgående till flera mil, från nytt befolkningscentrum, och att åter i följd därav kyrkobesöken för en stor del av församlingens befolkning väsentligen försvarats.

På de i motionerna närmare anförda skälen finner kyrkomötet ett förordande av motionernas syfte — anordnande av högmässogudstjänst på annan plats än i församlingskyrkan — väl motiverat. I avseende å de närmare förutsättningarna och villkoren för anordnande av högmässogudstjänst utanför kyrkan ansluter kyrkomötet sig huvudsakligen till förslaget i motionen nr 69, dock med vissa ändringar och förtydliganden. Anledning saknas att inskränka åtgärdens vidtagande endast till de två nordligaste stiftet, då liknande behov kunna, såsom i motionen nr 31 framhållits, förefinnas även inom andra stift.

Begreppet mässfallsgudstjänst är knappast fullt klart till sin innebörd, och om förhållandena medgiva fylligare anordningar, än som kunna täckas med detta ord, är sådant uppenbarligen att förorda. Det bör därför enligt kyrkomötets mening lämnas i domkapitlets hand att meddela rituella och andra bestämmelser, enligt vilka gudstjänsten i kyrkan under angivna förhållanden bör anordnas. Den bör i varje fall hållas å högmässotid.

I anledning av förevarande motioner får kyrkomötet alltså i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes *dels* bemyndiga domkapitel att för församling, varest behov därav prövas föreligga, efter församlingens hörande i den omfattning domkapitlet finner lämplig, dock högst en söndag eller helgdag i månaden och icke å de stora högtidsdagarna, anordna högmässogudstjänst med eller utan nattvardsgång å annan plats i församlingen än i kyrkan. *dels* och förordna att, då högmässogudstjänst sålunda hålles utom kyrkan och allenast en präst är i församlingen tjänstgörande, gudstjänst i kyrkan skall förrättas å högmässotid i den ordning domkapitlet äger bestämma.

Utlåtanden. Över denna framställning avgåvos efter remiss yttranden av domkapiteln och Stockholms stads konsistorium, vilka samtliga tillstyrkte vidtagande av åtgärder i angivet syfte, Uppsala domkapitel under förutsättning, att högmässogudstjänst, i synnerhet med nattvardsgång, endast finge anordnas i sådan lokal, som blivit försatt i ett för ändamålet värdigt skick, och Strängnäs domkapitel med hemställan, att den föreslagna bestämmelsen om hållande av gudstjänst i kyrka å högmässotid måtte erhålla sådan avfattning, att dylik gudstjänst skulle kunna äga rum även å annan lämplig tid. Stockholms stads konsistorium föreslog, att domkapitel skulle erhålla befogenhet att, då särskilda skäl föreläge, medgiva inställande av gudstjänsten i kyrkan.

Skrivelse från 1925 års kyrkomöte.

I samma ämne har 1925 års kyrkomöte i den av mig nu anmälda skrivelserna anført följande:

'I en vid kyrkomötet väckt motion, nr 75, har hemställts, bland annat, att kyrkomötet ville, med förnyande av 1920 års kyrkomötes underdåniga framställning i samma ärende, i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes *dels* bemyndiga domkapitlet att för församling, varest behov därav prövas föreligga, efter församlingens hörande i den omfattning domkapitlet finner lämpligt, dock högst en söndag eller helgdag i månaden och icke å de stora högtidsdagarna, anordna högmässogudstjänst med eller utan nattwards-

gång å annan plats i församlingen än i kyrkan, dels ock förordna, att, då högmässogudstjänst sålunda hålles utom kyrkan och allenast en präst är i församlingen tjänstgörande, gudstjänst i kyrkan skall förrättas å högmässotid i den ordning domkapitlet äger bestämma.

Såsom i motionen erinrats gjorde 1920 års kyrkomöte i anledning av inom kyrkomötet väckta motioner i underdånig skrivelse, nr 19, framställning av enahanda lydelse med den ovan i motionen återgivna. Denna framställning har enligt vad kyrkomötet inhämtat ännu icke blivit av Eders Kungl. Maj:ts slutligen avgjord.

Kyrkomötet ansluter sig till motionärens förslag, dock med den ändring, att det i motionen avsedda bemyndigandet bör avse högmässogudstjänst utan nattvardsgång.

Jämväl över denna framställning hava yttranden infordrats från domkapiteln *Utlåtanden*.
och Stockholms stads konsistorium.

Uppsala domkapitel har anfört: 'Det synes domkapitlet lämpligt, att för undvikande av onödiga svårigheter vid genomförandet av den av kyrkomötet föreslagna anordning, som torde böra komma i fråga särskilt i till arealen stora församlingar med från kyrkan avlägsna, tätare befolkade byar eller samhällen, kungörandet av lysning och äktenskapsbetyg må kunna förrättas av församlingens klockare. Ävenledes måste domkapitlet ifrågasätta, huruvida det icke vore lämpligt, att förrättandet av lysning må kunna verkställas i samband med högmässogudstjänsten i församlingen även om denna förrättas å annan plats än i kyrkan. Härtill erfordras dock ändring av giftermålsbalkens kap. 3 § 3, genom att efter »i kyrkan» tilläggas: »eller där eljest högmässogudstjänst enligt domkapitlets medgivande är utlyst». Jämväl torde en förändring av kyrkohandbokens föreskrifter härutinnan vara nödvändig. Domkapitlet får sålunda tillstyrka nådigt bifall till kyrkomötets framställning och hemställa, att nödiga ändringar av gällande bestämmelser i fråga om kungörandet av lysning måtte vidtagas.'

Linköpings domkapitel har tillstyrkt kyrkomötets framställning med uttalande, att inom stiftet något större behov av den ifrågasatta anordningens tillämpning icke syntes komma att förefinnas.

Skara domkapitel har yttrat: 'Så vitt domkapitlet har sig bekant, finnes icke inom Skara stift något behov av den ifrågavarande anordningen, vilken däremot i andra stift, särskilt de norrländska, torde vara behöflig, varför domkapitlet intet har att mot nådigt bifall till kyrkomötets framställning erinra; dock att lagen den 14 oktober 1898 bör omarbetas så, att klockare må få rätt att i här avsedda fall avkunna lysningar.'

Strängnäs domkapitel har anfört, att domkapitlet ansåge sig inom stiftet kunna tillmötesgå församlingarnas behov av gudstjänster utan att de av kyrkomötet föreslagna åtgärderna skulle behöva vidtagas.

Västerås domkapitel har avgivit följande yttrande: 'Under vitsordande av att jämväl i Västerås stift, särskilt med hänsyn till den förskjutning i befolkningsförhållandena, som genom den industriella utvecklingen på många håll förorsakats, behovet av en ökad rörelsefrihet i fråga om högmässogudstjänstens anordnande gjort sig förnummet, vill domkapitlet varmt tillstyrka bifall till kyrkomötets föreliggande hemställan i vad den avser att bereda vidgade möjligheter för anordnande under vissa förhållanden av högmässogudstjänst å annan plats än i kyrkan. I sammanhang härmed har emellertid kyrkomötet hemställt, att föreskrift måtte utfärdas därom, att i här avsedda fall gudstjänst i kyrkan skall förrättas å högmässotid i den ordning domkapitlet äger bestämma. En sådan obligatorisk föreskrift synes domkapitlet av flera skäl

olämplig. Kyrkomötet, som, i anslutning till den i ärendet av biskop Löngren väckta motionen, i första hand torde hava haft förhållandena i de vidsträckta norrlands församlingarna för ögonen, torde vid sitt förslag närmast hava tänkt på sådana fall, då den av pastor ledda högmässogudstjänsten skulle komma att äga rum i en utkant av församlingen och sålunda blott bliva tillgänglig för en ringa del av församlingens befolkning. I dylika fall synes det också domkapitlet vara naturligt, att i kyrkan på högmässotid en gudstjänst anordnas i väsentlig anslutning till de i reglementet för Lappmarks ecklesiastikverk, 1896, § 2 mom. b givna föreskrifter. Helt annorlunda ställer sig saken i sådana fall, vilka i Västerås stift äro av mera aktuellt intresse, då den av pastor ledda högmässan skulle komma att hållas exempelvis på en plats, som numera blivit församlingens egentliga befolkningscentrum. Det avgjort riktigaste synes då domkapitlet vara, att denna gudstjänst får karaktären av en för hela församlingen gemensam högmässa. I dylika fall skulle en anordning sådan som den av kyrkomötet föreslagna ofta, på ett i fråga om en gudstjänst mycket litet tilltalande sätt, komma att te sig som en blott av yttre formella skäl motiverad åtgärd utan någon inre religiös betydelse. Slutligen kan det ej förbises, att en föreskrift av den av kyrkomötet föreslagna innebörden i många fall skulle, med hänsyn bland annat därtill, att väl i regel vid den av pastor ledda högmässan biträde av församlingens klockare kommer att påkrävas, kunna komma att göra det lämnade medgivandet rörande anordnande på annan plats än i kyrkan av högmässogudstjänst illusoriskt. På grund av det sagda får domkapitlet hemställa, att i stället för den av kyrkomötet föreslagna föreskriften vederbörande domkapitel må tillerkännas rätt att, där så av förhållandena finnes påkallat, förordna att, där medgivande lämnats till hållande av högmässa på annan plats än i kyrkan, förordna om anordnande av annan gudstjänst på högmässotid i kyrkan. Vad beträffar den i en till remissen fogad skriftlig promemoria berörda frågan om sättet för lysnings förrättande under ovan angivna omständigheter, synes den domkapitlet icke behöva giva anledning till några avsevärda svårigheter. Om den av pastor på annan plats än i kyrkan ledda gudstjänsten får karaktären av en för hela församlingen gemensam högmässa, synes man i fråga om lysningar hava att förfara på samma sätt som i de talrika fall, då församling på grund av pågående kyrkobyggnad eller restauration, kyrkans bristfälliga uppvärmning eller dylikt under längre eller kortare tid medgivits rätt att förlägga gudstjänsten till annan plats än i kyrkan. Att bestämmelsen, att lysning skall förrättas i kyrka, skulle innebära hinder för lysnings kungörande vid sådan högmässogudstjänst har, så vitt domkapitlet har sig bekant, aldrig ifrågasatts. För de fall åter, där domkapitel under ovan angivna förutsättningar skulle komma att förordna om anordnande av särskild gudstjänst på högmässotid i kyrkan, synes domkapitlet lagen av den 14 oktober 1898 rörande lysnings förrättande i vissa fall, äga full tillämplighet. Skulle emellertid i här berörda hänseenden förtydligande bestämmelser anses vara av nöden, har domkapitlet naturligen intet att däremot erinra.

Växjö domkapitel har yttrat: 'Ehuru icke något behov i den riktning. kyrkomötets skrivelse avser, gjort sig gällande, så vitt känt är, i detta stift. vill domkapitlet likväl icke motsätta sig förslaget lika litet nu som år 1921, då domkapitlets yttrande över 1920 års kyrkomötes skrivelse i samma sak infordrades, helst som den ifrågasatta ändringen anses vara av behovet påkallad i en del av Norrland. Den svårighet, som möter att vid dylika fall låta klockaren vid den gudstjänst, som i kyrkan skall förrättas å högmässotid i den ordning, domkapitlet bestämmer, avkunna lysning, torde böra avhjälpas genom tillägg i lagen den 14 oktober 1898, t. ex. därigenom, att efter orden: »annat hinder» tillfogas: »eller av domkapitlet fastställd tjänstgöring vid högmässotid på annan plats».'

se det framsprungna önskemålet utan blott leda till de mest ledsamma konsekvenser. Saken vore lätt ordnad, om pastor tillerkändes rätt att utbyta ett visst antal högmässor i församlingskyrkan mot predikningar (icke 'högmässor') å annan plats, där de kunde anses fylla en uppgift. Här om är emellertid icke fråga i ovan berörda skrivelse. Meningen är, att 'högmässor' skulle äga rum å angivna platser. Antag då, att man till gudstjänstens förrättande förfogar över t. ex. en skolsal. Hela ritualen läses från katedern från början till slut. Det symboliska, som ligger däri att vissa partier läsas av prästen, vänd mot altaret, andra under det han står vänd från detsamma, försvinner fullkomligt. Det hela kommer att gestalta sig onödigt och oförståeligt. Det är fara värt, att detta betraktelsesätt gör sig gällande även med avseende på församlingsgudstjänsten. Vinner detta en allmännare anslutning, riskera vi att på detta förlora kontakten med den historiska kristendomen på denna punkt, och ett annat kyrkosamfund blir ensam bärare av en tradition, som även vi i vår mån äro satta att bevara. Ännu mindre tilltalande är att jämte denna 'högmässa' anordna högmässogudstjänst på övligt sätt — av det skäl att lysningar må i laga ordning kunna avkunnas. Högmässogudstjänster anordnade för lysningars skull! — jag tror, att man utan överdrift vågar benämna detta en ledsam konsekvens. Så vitt jag förstår länder ett bifall till motionen till att åläggas pastor utöver hans lagliga skyldighet en ny sådan. Kanske har hans eget pastorala nit kommit honom att förrätta dylika gudstjänster, när kraft och tillfälle givits därtill. Det har gått, när han fått ordna saken på egen hand. Jag är rädd, att samma sak kommer att kännas rätt så tung, om den förvandlas till tjänstetvång. På grund härav får jag yrka, att den underdåniga skrivelsern icke tillstyrkes.

Stockholms stads konsistorium har tillstyrkt framställningen.

Med avseende å den nu föreliggande frågan om befogenhet för domkapitel att under vissa omständigheter förordna om högmässogudstjänstens förläggande till annan lokal än kyrka synes det kunna vara i viss mån tveksamt, huruvida bestämmelser av sådan innebörd skola anses vara av kyrkolags natur eller om de kunna utfärdas i administrativ ordning. Kyrkolagens ännu kvarstående stadganden om den allmänna gudstjänsten och särskilt vad däri förekommer om 'högpredikan' torde icke efter ordalydelsen ovillkorligt fastställa, att högmässogudstjänsten, där den icke är förenad med nattvardsgång, är bunden vid kyrkorummets. Innehållet av dessa bestämmelser lämnar dock knappast ovisst, att lagen utgått endast från den förutsättning att nämnda gudstjänst skall firas i kyrkan. Detta utesluter tydligen icke, att, såsom i stor utsträckning sker, högmässa utan nattvardsgång förrättas å annan plats än i kyrkan, om samma dag högmässa i vanlig ordning hålles i kyrkan. Ej heller har enligt mångårig praxis hinder ansetts föreligga för att Kungl. Maj:t i särskilda fall på grund av församlings vidsträcktthet eller andra lokala förhållanden lämnat medgivande till att vissa högmässogudstjänster fått förläggas till andra platser än församlingskyrkan. Härav synes dock icke få slutas, att i samma ordning kunde böra utfärdas dylika föreskrifter av den allmännare räckvidd, som här åsyftas. I all synnerhet gäller detta, därest det skulle befinnas lämpligt att icke göra högmässans firande å annan plats än i kyrkan ovillkorligt beroende av att annan gudstjänst samtidigt hålles i kyrkan. För frågans upptagande såsom lagärende talar ock den omständighet, att därmed sammanhånga vissa

Departementschefen.

spörsmål, vilka otvivelaktigt icke kunna behandlas i administrativ väg, såsom den ifrågasatta anordningens inverkan på nuvarande lagbestämmelser om lysning till äktenskap m. m. Om åtgärder skola vidtagas i den av kyrkomötet anvisade riktningen, böra därför enligt min uppfattning de bestämmelser, vilka äro påkallade för frågans lösning, erhålla formen av lag.

Då det alltså ankommer på mig att underställa den nu föreliggande frågan Kungl. Maj:ts beprövande, vill jag såsom min uppfattning uttala, att giltiga skäl blivit förebragta för den ståndpunkt, kyrkomötet två gånger intagit och de kyrkliga myndigheternas övervägande flertal biträtt. I enlighet härmed har jag låtit inom justitiedepartementet utarbete förslag till erforderliga lagbestämmelser i ämnet.

Med avseende å innehållet av dessa bestämmelser ansluter jag mig till kyrkomötets framställning därutinnan, att det bör tillkomma vederbörande domkapitel att efter församlingens hörande förordna, att under högst en sön- eller helgdag i varje månad högmässogudstjänsten må förrättas å lämplig plats utom kyrkan, dock med undantag för de stora högtidsdagarna, d. v. s. juldagen, långfredagen, påskdagen, pingstdagen och böndagarna. Med sålunda angivna begränsningar skall domkapitlet äga att efter omständigheterna pröva, huruvida skäl till en dylik anordning av gudstjänsten är för handen. Om en sådan prövningsrätt lägges i domkapitlets hand, lärer icke föreligga någon anledning att låta lagen erhålla giltighet endast för de norrländska stiftet, för vilka åtgärder av föreslagen innebörd otvivelaktigt äro mest angelägna.

I den av fjolårets kyrkomöte gjorda framställningen har såsom en ytterligare inskränkning i rätten att anordna högmässogudstjänst utom kyrka angivits, att vid sådan gudstjänst nattvardsgång icke skulle få förekomma. I motsats härtill avsåg framställningen från 1920 års kyrkomöte, att en dylik inskränkning icke skulle fastställas. Av förhandlingarna vid sista kyrkomötet framgår, att i detta avseende någon sakligt förändrad uppfattning näppeligen gjort sig gällande; bestämmande för beslutet i denna del torde väsentligen hava varit den från flera håll starkt uttalade önskan, att frågans snara lösning icke måtte försvåras genom dess sammanställande med det särskilda spörsmålet om rätten till utdelande av nattvarden å annan plats än i kyrka. Jämväl sistnämnda fråga har nu upptagits till behandling, och Kungl. Maj:t har förut denna dag beslutit inhämta lagrådets yttrande över ett lagförslag, enligt vilket det med vissa förbehåll skall medgivas, att nattvarden må utdelas på annan plats än i kyrka. Härmed torde hava bortfallit anledningen att, på sätt kyrkomötet senast föreslagit, till bestämmelser om högmässogudstjänsts hållande å plats utom kyrka ansluta en speciell föreskrift om nattvardsfirande vid sådan gudstjänst; huruvida nattvarden därvid må kunna utdelas blir tydligen att avgöra i enlighet med den särskilda lagen i detta ämne. I det lagförslag, jag nu framlägger, har därför beträffande nattvardsgång upptagits allenast en hänvisning till vad sålunda särskilt stadgas.

Kyrkomötet har vidare hemställt, att i samband med ett medgivande till hållande av högmässogudstjänst utom kyrka måtte meddelas föreskrift, att då sådan gudstjänst hålles och endast en präst tjänstgör i församlingen, gudstjänst

i kyrkan skall förrättas å högmässotid i den ordning, domkapitlet bestämmer. Till grund för denna hemställan torde ligga den uppfattning, att i varje fall en gudstjänst bör hållas i församlingskyrkan för att lysningar och vissa andra tillkännagivanden alltid skola kunna på vanligt ställe offentliggöras. Denna gudstjänst, som måste förutsättas i allmänhet komma att hållas av annan person än präst, skulle således hava till ändamål väsentligen att möjliggöra uppläsning i vanlig ordning av nyss nämnda tillkännagivanden. För min del har jag, i huvudsaklig anslutning till vad Västerås domkapitel i detta hänseende anfört, icke kunnat finna en dylik anordning lämplig eller nödvändig. Där tillfälle gives att låta gudstjänst i kyrkan förrättas av präst eller annan lämplig person, kan detta ske utan att särskild föreskrift meddelas i detta sammanhang; och en bindande regel torde kunna medföra antingen att svårighet uppstår att låta högmässogudstjänst äga rum å annan plats än i kyrkan eller ock att den gudstjänst, som skall hållas i kyrkan, i alltför hög grad får karaktär av en nödfallsanordning, som helst icke borde tillitas. Även med hänsyn till det mest ändamålsenliga sättet för kungörande av lysning och andra tillkännagivanden torde, såsom jämväl Uppsala domkapitel framhållit, goda skäl tala för att, om vanlig gudstjänst icke förrättas i kyrkan, kungörande må kunna ske vid den högmässogudstjänst, som hålles å annan plats.

Under den förberedande behandlingen av detta ärende har ifrågasatts, att den nuvarande avfattningen av 3 kap. 3 § giftermålsbalken, enligt vilket lagrum lysningssedel skall kungöras i kyrkan tre söndagar i rad, icke skulle medgiva, att lysning kungjordes vid en till annan plats än kyrkan förlagd högmässogudstjänst. I samma kap. 7 § stadgas vidare, att äktenskapsbetyg skall kungöras i kyrkan nästa söndag efter utfärdandet. Dessa lagrum torde dock icke medföra, att kungörande av lysning eller äktenskapsbetyg är ovillkorligt bundet vid själva kyrkorummet, utan synas innebära, att kungörandet skall verkställas där gudstjänsten enligt lagligen gällande ordning skall försiggå, även om platsen därför är en annan än kyrkan. Riktigheten härav lärer icke hava satts i fråga för det fall, att på grund av kyrkobyggnadens tillfälliga obrukbarhet gudstjänsten under längre eller kortare tid måste hållas i annan av vederbörlig myndighet bestämd lokal. Enligt min uppfattning erfordras således icke någon ändring i 3 kap. giftermålsbalken för att, om gudstjänst icke förrättas i kyrkan, lysning och äktenskapsbetyg skola kunna med laga verkan kungöras vid den högmässogudstjänst, som hålles å annan plats inom församlingen. Föreligger för prästen hinder att hålla vare sig högmässa i kyrkan eller sådan gudstjänst å annan i vederbörlig ordning föreskriven plats, inträffar i fråga om lysning till äktenskap det fall, som avses i lagen den 14 oktober 1898 innefattande tillägg till 15 kap. 18 § kyrkolagen, och lysningen skall då verkställas i kyrkan av församlingens klockare.

Av vad nu anförts lärer följa, att enligt min uppfattning hinder icke möter mot att även annat kungörande, vilket enligt lag skall ske i kyrkan, kan äga rum vid sådan högmässogudstjänst, som i stället för den vanliga hålles å annan plats än i kyrkan.

Med en lag av föreslagen innebörd avses icke att göra inskränkning i Kungl.

Maj:ts hittills utövade administrativa befogenhet att i särskilda fall meddela föreskrifter om vissa gudstjänsters förläggande till annan plats än församlingskyrkan.

I enlighet med de av mig nu angivna grunder har jag låtit inom justitiedepartementet upprätta förslag till *lag innefattande bestämmelser angående högmässogudstjänsts förrättande å annan plats än i kyrka.*»

Föredraganden uppläser härefter berörda förslag, av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

H. Stefenson.

Bilaga.

Förslag

till

Lag

**innefattande bestämmelser angående högmässogudstjänsts förrättande
å annan plats än i kyrka.**

Häri genom förordnas som följer:

Konsistorium äge, där omständigheterna därtill föranleda, efter vederbörande församlings hörande förordna, att under högst en söndag eller helgdag i varje månad högmässan må förrättas utom kyrkan å lämplig plats inom församlingen. Vad nu är sagt gälle dock ej med avseende å juldagen, långfredagen, påskdagen, pingstdagen och böndagarna.

Om nattvardens utdelande å plats utom kyrka gäller vad särskilt är stadgat.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 14 september 1926.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet	VON SETH,
justitierådet	WEDBERG,
regeringsrådet	PLANTING-GYLLENBÅGA,
justitierådet	ALEXANDERSON.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 10 augusti 1926, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag innefattande bestämmelser angående högmässogudstjänsts förrättande å annan plats än i kyrka*. Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av chefen för justitiedepartementets lagavdelning, revisionssekreteraren Axel Afzelius.

Lagrådet yttrade:

Om konsistorium i något fall skulle finna en plats utom församlingen lämplig, torde lagen ej böra lägga hinder i vägen för högmässans förläggande dit. Det hemställes förty, att orden »inom församlingen», som icke finnas vare sig i lagen den 25 april 1919 eller i tidigare lagar om gudstjänster annorstädes än i kyrkan, måtte uteslutas. I samband därmed kunde genom någon redaktionell jämkning mera nöjaktigt utsägas, att konsistorium äger efter församlingens hörande förordna att högmässan må i stället för i kyrkan förrättas å annan lämplig plats, dock högst en gång i månaden och ej å de i förslaget nämnda stora högtidsdagarna.

Vissa uttalanden av departementschefen vid remissen av lagförslaget kunde lämna rum för den uppfattning, att när högmässan enligt förslaget hålles utom kyrkan, lysningar och andra tillkännagivanden likväl böra ske i kyrkan om där förrättas »vanlig gudstjänst», men i annat fall må kunna ske antingen i kyrkan eller i samband med högmässan. Vore denna uppfattning riktig, bleve det utan tvivel nödvändigt att i samband med den tillämnade nya lagen giva otvetydiga bestämmelser om platsen för de legala kungörandena till ledning för såväl allmänheten som den för kungörandet ansvarige. Enligt lagrådets mening är det emellertid klart, att när i enlighet med den föreslagna lagen

högmässan förrättas annorstädes än i kyrkan, lysningar och dylika kungöranden skola ske i samband därmed, icke vid den gudstjänst, som tilläventyrs må vara även i kyrkan anordnad. Denna mening överensstämmer med vad som den 22 oktober 1909 anfördes till statsrådsprotokollet av dåvarande chefen för justitiedepartementet beträffande förslaget till den sedermera den 18 mars 1910 utfärdade lagen om gemensam högmässa för flera församlingar i en av dem (se kungl. skrivelsen nr 7 till kyrkomötet år 1909). Och någon tvekan har veterligen ej yppats därom, att då jämlikt nämnda lag gemensam högmässa för flera församlingar förrättas i en av dem, lysningar och andra legala tillkännagivanden skola för alla församlingarna ske vid denna högmässa, även om den äger rum annorstädes än i kyrkan och kanske samtidigt gudstjänst hålles i en eller annan av de övriga församlingskyrkorna.

Ur protokollet:

A. V. Stenkula.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 23 september 1926.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Thyren, lagrådets den 14 i denna månad avgivna yttrande över det den 10 augusti 1926 till lagrådet remitterade förslaget till *lag innefattande bestämmelser angående högmässogudstjänsts förrättande å annan plats än i kyrka.*

Efter redogörelse för lagrådets yttrande anför föredraganden:

»Lagrådet har hemställt om vidtagande av sådan ändring i remitterade förslaget, att hinder icke skulle möta för högmässogudstjänsts förläggande till plats utom församlingen. I de framställningar från kyrkomötet, vilka ligga till grund för lagförslaget, har härutinnan icke avsetts vidsträcktare befogethet för domkapitlet än att förordnande skulle kunna meddelas om högmässans förrättande å annan plats inom församlingen än i kyrkan, och något härifrån avvikande förslag har icke framkommit från de kyrkliga myndigheter, vilka yttrat sig i ärendet. För min del har jag icke heller kunnat finna tillräckliga skäl för att i detta avseende frånträda det remitterade förslaget. Då lagrådet hänvisat till att i vissa andra lagar om gudstjänster å annan plats än i kyrkan icke upptagits villkor att sådan plats skall vara belägen inom församlingen, må erinras, att dessa lagar avse morgon- och aftonböner eller ottesångs- och aftonsångsgudstjänster, och lagstiftningen innefattar i fråga om dem medgivande icke blott till deras utbytande mot andaktsövningar i annan form utan även till deras inställande. Dyliga gudstjänster äro ock av väsentligt annan karaktär än högmässan. Utanför församling torde högmässa förrättas endast i det fall, att jämlikt lag den 18 mars 1910 för två eller flera församlingar skall förrättas gemensam högmässa i en av dem. Väl är det måhända icke uteslutet, att även i vissa andra fall högmässan lämpligen skulle kunna förläggas till plats utom församlingen. I de sannolikt ganska sällsynta tillfällen, då en önskan i denna riktning kan göra sig gällande hos församlingen, lärer emellertid prövningen kunna förbehållas Kungl. Maj:t.

I sitt yttrande har lagrådet även berört frågan om verkställande av lysning och annat legalt kungörande i de fall, då enligt den föreslagna lagen högmässan

skulle komma att förrättas å annan plats än i församlingskyrkan. Med hänsyn till de olika uttalanden, som förekommit under ärendets behandling, synes det mig önskvärt att till undvikande av oklarhet i detta stycke lagen kommer att innehålla en bestämd regel om platsen för nämnda kungörande. En dylik regel torde, med anledning av vad lagrådet anfört, kunna erhålla den innebörd, att, där jämlikt domkapitlets förordnande högmässan förrättas å annan plats än i kyrkan, därvid skall verkställas sådant kungörande, som eljest skolat ägarum i kyrkan. Häri innefattas tydligen såväl lysningar som andra legala tillkännagivanden. Ett stadgande av detta innehåll synes i förslaget kunna upptagas såsom andra stycke. Första stycket, vilket avfattats i nära överensstämmelse med lagen den 25 april 1919 innefattande ändring i 2 kap. 3 § kyrkolagen, har underkastats en mindre jämkning i redaktionellt hänseende.»

Föredraganden uppläser härefter det sålunda omarbetade lagförslaget samt hemställer, att från kyrkomötet måtte jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen inhämtas yttrande, huruvida kyrkomötet godkänner förslaget.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkänner ifrågavarande förslag, skall jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen inhämtas genom skrivelse av den lydelse, bilaga¹ vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

H. Stefenson.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 26 november 1926.*

N ä r v a r a n d e :

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMBIN, ALMKVIST, LYBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Thyren, anmäler kyrkomötets skrivelse den 25 oktober 1926, nr 11, däri kyrkomötet anmält, att sedan Kungl. Maj:t i skrivelse den 23 september 1926, nr 15, förklarat sig vilja jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkände ett vid skrivelsen fogat förslag till lag innefattande bestämmelser angående högmässogudstjänsts förrättande å annan plats än i kyrka, ifrågasvarande lagförslag blivit av kyrkomötet godkänt.

Föredraganden hemställer, att omförmälda lagförslag måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

Bilaga.

Nr 11.

Godkänd av kyrkomötet den 25 oktober 1926.

Kyrkomötets underdåniga skrivelse i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag innefattande bestämmelser angående högmässogudstjänsts förrättande å annan plats än i kyrka.

(Kyrkolagsutskottets betänkande nr 9.)

Till KONUNGEN.

I skrivelse den 23 september 1926, nr 15, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av skrivelsen bifogade i statsrådet och lagrådet förda protokoll, förklarat sig vilja jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkände här nedan intaget förslag till lag innefattande bestämmelser angående högmässogudstjänsts förrättande å annan plats än i kyrka.

Lagförslaget är av följande lydelse:

Förslag

till

Lag

innefattande bestämmelser angående högmässogudstjänsts förrättande å annan plats än i kyrka.

Häri genom förordnas som följer:

Konsistorium äge, där omständigheterna därtill föranleda, efter vederbörande församlings hörande förordna, att under högst en söndag eller helgdag i varje månad högmässan må i stället för i kyrkan förrättas å annan lämplig plats inom församlingen. Vad nu är sagt gälle dock ej med avseende å juldagen, långfredagen, påskdagen, pingstdagen och böndagarna.

Förrättas jämlikt förordnande, varom i första stycket sägs, högmässan å annan plats än i kyrkan, skall därvid verkställas sådant kungörande, vilket eljest skolat äga rum i kyrkan.

Om nattvardens utdelande å plats utom kyrka gäller vad särskilt är stadgat.

Kyrkomötet, som, i anslutning till vad 1925 års kyrkomöte uti föreliggande fråga begärde, finner det önskvärt, att, där medgivande lämnats till hållande av högmässa på annan plats än i kyrkan, annan gudstjänst där så ske kan anordnas i kyrkan, får i underdånighet anmäla, att kyrkomötet godkänt ifrågasvarande lagförslag.

Stockholm den 25 oktober 1926.

Underdånigst.
